

ВІДГУК

офіційного опонента

завідувача відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень, імені М.І. Долишнього НАН України»
доктора економічних наук, професора Шульц Світлани Леонідівни
на дисертацію Євдокімова Олександра Валерійовича
«Організаційне забезпечення функціонування та розвитку
територіальних громад»,
подану до спеціалізованої вченої ради Д 20.051.12 ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені Василя Стефаника»
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

1. Актуальність, мета і задачі дисертаційної роботи

Актуальність проблематики регіонального розвитку зумовлена перебуванням України під впливом процесів двовекторного спрямування - євроінтеграції та децентралізації влади. Їх одночасна дія вимагає проведення глибинних реформ в економіці регіонів, у діях владних інституцій та суспільної свідомості загалом. Вирішення проблем територіального розвитку нині залежить від ефективності реформ, які сприятимуть нарощенню внутрішнього потенціалу територій та розвитку територіальних громад.

Надмірно централізована регіональна політика вичерпала себе в нинішніх реаліях і не дозволяє цілком розкрити можливості територій та сфокусуватись на вирішенні їх нагальних проблем. Тому регіональна політика націлена на формування активних та економічно життєздатних територіальних громад. Реформа децентралізації влади передбачає розширення владних повноважень місцевих органів влади задля підвищення рівня життя населення. Така спрямованість найбільше відповідає сучасним запитам суспільства, соціальним потребам та ресурсним можливостям соціально-економічного розвитку окремих територій. Соціально-економічна нерівномірність територіального розвитку в Україні поглиблювалась через сформовану десятиліттями традиційну позицію, суть якої полягала у прив'язці вирішення наявних проблем розвитку окремих територій до недостатньої підтримки центру. Відсутність першочергової орієнтації на власні можливості та ресурсний потенціал територій, на створення

умов щодо його ефективного використання призвели до нівелювання відповідальності місцевих органів влади. Незаперечно, що сьогодні мають пройти кардинальні зміни, що забезпечать, з одного боку, зростання фінансово-економічної автономії територіальних громад, а з іншого – підвищать контроль та відповідальність місцевого самоврядування і органів виконавчої влади. Важливим завданням, яке має бути вирішеним у ході реалізації сучасних реформ в сфері територіального розвитку є формування організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад.

Враховуючи вищезазначене, обрана тема дослідження є актуальною.

Науково-прикладна задача полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо формування організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад. Її вирішенню присвячене дослідження О. В. Євдокімова.

У дисертації автор не лише довів потребу науки та практики у комплексному погляді на цю проблему, але й поставив низку нових завдань, від вирішення яких залежить гармонічний розвиток регіонів на підґрунті спроможних територіальних громад. Завдання, що поставлені в роботі, добре узгоджуються та доповнюють одне одне, що дозволило дисертанту досягти поставленої мети дослідження. Робота безпосередньо є складовою вирішення проблеми забезпечення сталого розвитку регіонів України.

Актуальність теми підтверджується також і тим, що робота виконана згідно з планами науково-дослідних робіт у Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова в рамках держбюджетної науково-дослідної роботи «Регулювання соціально-економічного розвитку міського комплексу: теорія, методологія, практика» (ДР № 0113U000575), в межах виконання якої автором запропоновано матрицю визначення потреб населення у забезпеченні певним видом послуг житлово-комунального господарства - водопостачання, водовідведення, газопостачання та запропоновано організацію введення у дію об'єктів інфраструктури та обсяги їх фінансування.

2. Новизна та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені в дисертації, в достатній мірі обґрунтовані. Їх теоретичним підґрунтям стали праці провідних вчених із проблематики регіонального розвитку та децентралізації влади. Дослідження проводилися із залученням широкої інформаційної бази, зокрема, на даних офіційної статистики регіонів України.

Для вирішення поставлених в роботі задач дисертантом використано різноманітні інструменти та методи: монографічного та теоретичного узагальнення - для обґрунтування інформаційного забезпечення дисертаційного дослідження; системного аналізу – при виявленні основних проблем розвитку територіальних громад; регресійного аналізу – для визначення впливу процесу децентралізації на економіку регіонів; кластерного аналізу – для доведення схожості проблем регіонального розвитку для всіх адміністративних територій України, індукції та дедукції – для доведення доцільності партнерських відносин у ході реалізації проектів створення об'єктів спільної власності двох або більше громад, матричний метод та метод шкалювання – для побудови матриці визначення потреб населення за колективно прийнятою шкалою оцінювання.

Найбільш суттєві результати дисертаційної роботи, які в сукупності вирішують поставлене наукове завдання, визначені як:

- удосконалено концептуальну модель організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад, яка, на відміну від інших, містить у підґрунті комплексний підхід та передбачає вибір стратегічних орієнтирів на основі побудови піраміди цілей розвитку громади, що дає змогу коригування фінансування та планування робіт не тільки в поточному фінансовому році, а й в стратегічному інтервалі часу та формує адаптивний апарат фінансового забезпечення громади;

- удосконалено організаційно-методичне забезпечення розвитку територіальних громад в Україні, яке, на відміну від існуючого, ґрунтується на проектному підході до подолання проблем розвитку адміністративної території,

містить концептуальну схему організаційно-економічного механізму розвитку територіальної громади та дає змогу спрямувати регуляторну політику держави з бюджетної підтримки місцевих громад на проектну підтримку виробників;

- удосконалено методичний підхід до визначення впливу процесу децентралізації на економіку регіонів, який, на відміну від існуючого, містить у підґрунті гармонійне поєднання інструментів кореляційного та регресійного аналізу, спирається на динаміку стану економіки регіонів України за дворічний період та дає змогу довести, що існує зв'язок між змінами у функціонуванні місцевих громад (створення ОТГ) та виробництвом сільгосппродукції, а також наявний позитивний вплив процесу об'єднання територіальних громад на діяльність виробників сільськогосподарської продукції;

- удосконалено порядок формування об'єкта спільної власності двох або більше територіальних громад, який, на відміну від інших, має у підґрунті доведення доцільності партнерських відносин у ході реалізації проектів створення об'єктів інфраструктури, що дає змогу об'єднувати фінансові ресурси зацікавлених сторін задля досягнення означеної мети;

- дістав подальшого розвитку методичний підхід до визначення стану регіональних економічних систем в Україні, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на інструментарії кластерного аналізу, що дало змогу довести єдність проблематики регіонального розвитку для всіх адміністративних територій України;

- отримав розвитку методичний підхід до планування забезпечення потреб територіальної громади, який, на відміну від інших, містить матрицю визначення потреб населення за колективно прийнятою шкалою оцінювання, що дає змогу визначати ступінь нагальності та необхідності забезпечення населення певним видом послуг ЖКГ (водопостачання, водовідведення, газопостачання та ін.) та визначати порядок введення об'єктів сфери ЖКГ у дію й обсяги їх фінансування.

Розглянемо перелічені результати докладніше.

Результат 1. Удосконалено концептуальну модель організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад.

Суть результату. На основі побудови піраміди цілей розвитку громади здійснюється вибір стратегічних орієнтирів, що дає змогу коригування фінансування та планування робіт не тільки в поточному фінансовому році, а й в стратегічному інтервалі часу.

Наукова новизна результату полягає у комплексному підході до вибору стратегічних орієнтирів розвитку громади.

Обґрунтування результату спирається на монографічний метод та результати теоретичного узагальнення для обґрунтування інформаційного забезпечення концептуальної моделі.

Результат 2. Удосконалено організаційно-методичне забезпечення розвитку територіальних громад в Україні.

Суть результату. Розроблено концептуальну схему організаційно-економічного механізму розвитку територіальної громади, що спрямовує регуляторну політику держави з бюджетної підтримки місцевих громад на проектну підтримку виробників.

Наукова новизна результату полягає у проектному підході до подолання проблем розвитку адміністративної території.

Обґрунтування результату здійснено на основі системного аналізу основних проблем розвитку територіальних громад.

Результат 3. Удосконалено методичний підхід до визначення впливу процесу децентралізації на економіку регіонів.

Суть результату. Доведено, що існує зв'язок між змінами у функціонуванні місцевих громад (створення ОТГ) та виробництвом сільгосппродукції.

Наукова новизна полягає у доведенні наявності позитивного впливу процесу об'єднання територіальних громад на діяльність виробників сільськогосподарської продукції.

Обґрунтування результату. За результатами регресійного аналізу визначено вплив процесу децентралізації на економіку регіонів.

Результат 4. Удосконалено порядок формування об'єкта спільної власності двох або більше територіальних громад.

Суть результату. Доведена доцільність партнерських відносин у ході

реалізації проектів створення об'єктів інфраструктури.

Наукова новизна полягає у доведенні можливості об'єднувати фінансові ресурси зацікавлених сторін задля досягнення означеної мети.

Обґрунтованість. Зазначений підхід базується на методах індукції та дедукції для доведення доцільності партнерських відносин у ході реалізації проектів створення об'єктів спільної власності двох або більше громад.

Результат 5. Набув розвитку методичний підхід до визначення стану регіональних економічних систем в Україні.

Суть результату полягає у доведенні єдності проблематики регіонального розвитку для всіх адміністративних територій України.

Наукова новизна полягає в групуванні адміністративних територій за рядом ознак методом нечітких множин.

Обґрунтування результату спирається на результати кластерного аналізу, що доводить схожість проблем регіонального розвитку для всіх адміністративних територій України.

Результат 6. Набув розвитку методичний підхід до планування засобів задоволення потреб територіальної громади.

Суть результату полягає у побудові матриці визначення потреб населення за колективно прийнятою шкалою оцінювання.

Наукова новизна полягає у визначенні ступеня нагальності та необхідності забезпечення населення певним видом послуг ЖКГ (водопостачання, водовідведення, газопостачання та ін.) та визначенні порядку введення об'єктів сфери ЖКГ у дію й обсягів їх фінансування.

Обґрунтування результату спирається на матричний метод та метод шкалювання – для побудови матриці визначення потреб населення за колективно прийнятою шкалою оцінювання.

3. Аналіз відображення результатів дослідження в публікаціях та авторефераті

Наведені в дисертації результати повністю викладені в авторефераті.

Основні ідеї, положення та найважливіші результати дисертації опубліковано автором самостійно та у співавторстві в 13 наукових працях, у тому числі: 2 статті – у наукових фахових виданнях України, 6 статей – у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, з них 1 стаття у співавторстві, 5 – у матеріалах доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 5,1 друк. аркушів, з яких здобувачу належить 4,6 друк. аркуша.

Результати дослідження апробовані на Міжнародному форумі молодих вчених «Young Researches in the Global World: Vistas and challenges» (20 травня 2016 р., м. Харків); Науково-практичній конференції викладачів, аспірантів та співробітників Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Місто. Культура. Цивілізація» (квітень 2016 р., м. Харків), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Світ економічної науки» (29 травня 2018 р., м. Тернопіль), XXVII економіко-правових дискусіях (31 травня 2018 р., м. Харків), Міжнародному науковому інтернет-семінарі «Science without borders» (2018 р.).

Обсяг друкованих робіт та їх кількість відповідають вимогам МОН України до публікації основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації.

Автореферат містить відомості про зміст дисертації, ступінь новизни розробок, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Матеріали автореферату та дисертації викладено чітко, послідовно, літературною мовою. Ілюстративний матеріал допомагає зрозуміти й оцінити основні ідеї роботи.

4. Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Аналіз дисертації дає підставу визначити, що вона є закінченим самостійним дослідженням, яке має значну наукову та практичну цінність для вирішення науково-прикладної задачі щодо формування організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад.

Основні результати дослідження та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та являють собою предмет для захисту.

За своєю структурою, обсягом і оформленням дисертація відповідає вимогам до кандидатських дисертацій.

5. Практичне значення результатів дослідження

Прикладне значення роботи полягає в тому, що теоретичні положення дослідження доведено до рівня практичного використання. Вони слугують внеском в організаційне забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад. Особливе практичне значення мають рекомендації щодо планування забезпечення потреб територіальної громади, які містять матрицю визначення потреб населення та дають змогу визначати порядок введення у дію об'єктів сфери ЖКГ й обсяг їх фінансування.

6. Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи

Результати дисертаційної роботи можуть бути рекомендовані для використання як підґрунтя для подальших наукових розробок, спрямованих на удосконалення планування забезпечення потреб територіальних громад та можуть бути використані у роботі місцевих органів влади та обласними державними адміністраціями.

7. Недоліки та зауваження

У цілому дисертаційна робота О. В. Євдокімова заслуговує позитивної оцінки. Разом з тим, слід відзначити деякі недоліки та дискусійні моменти, які, однак, не знижують загального позитивного враження від отриманих наукових результатів:

1. У ході теоретичного узагальнення світового досвіду забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад (п. 1.2 дисертації) автор

наголошує на наявності трьох концепцій розвитку сільських територій, але не розкриває їх принципові відмінності та не наголошує, чи склали вони підґрунтя розробленої концептуальної моделі організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад.

2. У ході розробки концептуальної моделі організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад (п.1.3 дисертації) автор стверджує про наявність кумулятивного ефекту та можливість коригування фінансування та плану робіт не тільки в поточному фінансовому році, а і в стратегічному інтервалі часу, але не уточнює прояви цього ефекту.

3. Слід було розкрити зміст блоків організаційної послідовності реалізації етапів створення об'єднаних територіальних громад (рис. 2.7).

4. Нажаль, залишилось поза увагою автора обґрунтування вибору адміністративних областей України для складення характеристик об'єднання громад (табл. 2.4 – 2.8).

5. Вбачається за доцільне надання чисельних значень складових матриці планування забезпечення потреб територіальних громад (табл. 2.9), для підвищення її прикладної цінності.

6. Дискусійним є використання результатів регресійного аналізу у методичному підході до визначення впливу процесу децентралізації на економіку регіонів, адже розраховані значення коефіцієнту кореляції доволі низькі.

8. Загальні висновки

Дисертаційна робота О. В. Євдокімова «Організаційне забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад», виконана за спеціальністю 08.00.05. — розвиток продуктивних сил і регіональна економіка, є завершеною науковою працею, в якій отримані нові наукові результати, що в сукупності вирішують складну науково-прикладну задачу, яка має значення для регіональної економіки щодо розвитку теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій, спрямованих на формування організаційного забезпечення функціонування та розвитку територіальних громад.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів робота Євдокімова Олександра Валерійовича відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 № 567 (зі змінами та доповненнями), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, а зроблені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

За складом вирішених задач дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 — розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Автор дисертації, Євдокімов Олександр Валерійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 — розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

завідувач відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»
доктор економічних наук, професор

 С. Л. Шульц

